

راه‌های کیفیت‌بخشی به آموزش در کلاس‌های چندپایه

مدرسه‌ی چند پایه عمری طولانی‌تر از برنامه‌های جدید آموزش و پرورش دارد. در واقع، آموزش و پرورش از تجربه‌های چندین‌ساله‌ی کلاس چند پایه قوت گرفت و وارد عرصه‌های جدید شد. به‌طور یقین، همه‌ی کسانی که در کلاس چند پایه شاگردی کرده‌اند یا به‌عنوان معلم آن را برپا داشته‌اند، می‌دانند که تدریس در آن فضای کوچک چه لذتی دارد و چه اندازه بی‌همتاست. و اگر تجربه‌ی این کلاس‌ها را نداشته‌اید، آیا تاکنون از خود پرسیده‌اید دانش‌آموزان چند پایه در یک کلاس و با یک معلم چگونه از نظر آموزشی اداره می‌شوند؟ چگونه و با کدام برنامه می‌توان در این کلاس‌ها از روش‌های فعال، متنوع و مشارکتی بهره برد؟ آیا ساعات کار روزانه و هفتگی با حجم کار معلم کلاس چند پایه و نیازهای دانش‌آموزان هم‌خوانی دارند؟ کلاس عادی تک‌پایه برای هر جلسه‌ی آموزشی ۴۵ دقیقه وقت مستقل دارد. چگونه می‌توان همین زمان را در کلاس چند پایه به چندین ماده‌ی درسی اختصاص داد؟

از آنجا که در چند پایه دانش‌آموزان پایه‌های گوناگون در یک کلاس و با یک معلم واحد روبه‌رو هستند، برنامه‌ی درسی تلفیقی هم‌خوانی بسیار خوبی با این نوع کلاس‌ها دارد. زیرا که اتفاقاً شرایط و موقعیت لازم و مطلوب را برای ایجاد زمینه‌های یادگیری عمیق و پایدار در دانش‌آموزان فراهم می‌سازد.

در کلاس چندپایه، با هر نوع ترکیب پایه‌ای، همیشه از تمام درس‌های ابتدایی صحبت می‌شود. مثلاً پایه اولی‌های حاضر در کلاس چند پایه از درس‌های هدیه‌های آسمان، مطالعات اجتماعی و انشا خبر دارند. یعنی پایه‌های پایین‌تر از جزئیات محتوای آموزشی پایه‌های بالاتر نیز باخبرند. این ویژگی کلاس چند پایه با برنامه و رویکرد تلفیقی نزدیکی خوبی دارد. چون شیوه‌ی تلفیقی به تدریس و یادگیری فراگیرندگان نگاهی کل‌نگرانه دارد. در رویکرد تلفیقی، ترکیبی از موضوعات درسی، نه یک ماده‌ی خاص درسی، برای یک پایه در یک جلسه‌ی آموزشی وجود دارد.

برنامه‌ی تلفیقی درهم و برهم کردن محتوای درسی نیست، بلکه هدف از تلفیق و حاصل آن، در هم تنیدن موضوعات متفاوت درسی است که از نظر اهداف به هم ارتباط دارند. در این روش،

شیوه‌های نوینی هم نام برد که اثربخشی آن‌ها بسیار مطلوب است. یکی از این روش‌های نوین «تلفیقی» نام دارد که متأسفانه در آموزش کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. شیوه‌ی تلفیقی به‌دلیل دانش‌آموز محور بودن و از بین بردن مرز بین حوزه‌های یادگیری، از گذشته‌ها برای ارائه‌ی مفاهیم آموزشی در پیش‌دستانی استفاده می‌شد.

تلفیق یعنی...

در هم آمیختن موضوعات درسی یا حوزه‌های محتوایی مواد درسی مختلف در یک یا چند پایه. برای مثال، آمیختن محتوایی درس علوم تجربی با درس هدیه‌های آسمان در یک یا چند پایه، یا آمیختن محتوای درس ریاضی بین چند پایه در یک جلسه‌ی آموزشی، از نمونه‌های آموزش در کلاس‌های چندپایه هستند

در پاسخ به این سؤال‌ها باید گفت، کلاس چندپایه همان کلاس در یک پایه‌ی تحصیلی نیست، بلکه واقعیت این است که آموزگار باید خود را از کلاس‌های تک‌پایه رها و آزاد کند و خود را با شرایط کلاس‌های چند پایه تطبیق بدهد. معلم کلاس چند پایه باید بتواند برای آموزش برنامه‌ای را به اجرا درآورد که با شرایط این کلاس و دانش‌آموزانش سازگار باشد. البته می‌توان در کنار آن از تجربه‌ها و برنامه‌های کلاس تک‌پایه به‌عنوان پشتوانه‌های علمی به‌نفع کلاس چندپایه سود برد و در واقع، با توجه به شرایط موجود، روش‌های منحصربه‌فرد خود را اجرا کرد.

روش نوین تدریس در کلاس‌های چندپایه با رویکرد تلفیقی

علاوه بر استفاده از روش‌های قدیمی که هم‌چنان می‌تواند در کلاس چندپایه کاربرد مؤثری داشته باشد، می‌توان از

هشتمین جشنواره‌ی عکس رشد، محمد گلچین کوهی، گیلان

جلسه، آن موضوع یا مفهوم مشترک در هدف، آموزش داده شود. یعنی در صورت وجود وجه اشتراک، موضوعات موجود در چند ماده‌ی درسی، در یک جلسه‌ی آموزشی با هم ترکیب شوند. چنین تلفیقی چند رشته‌ی مجزا مانند ریاضی، علوم تجربی و مطالعات اجتماعی را در یک پروژه قرار می‌دهد و مرز بین مواد درسی را از بین می‌برد.

می‌توان گفت، در حال حاضر، تا حدود زیادی در دوره‌ی ابتدایی بخش‌هایی از محتوای یک ماده‌ی درسی با بخش‌هایی از محتوای دیگر ماده‌ی درسی در یک پایه یا پایه‌های دیگر ارتباط موضوعی بسیار خوبی دارند. برای مثال، مفهوم عددنویسی در چندین پایه‌ی ابتدایی مشترک است که با یک طراحی آموزشی می‌توان آن‌ها را در یک جلسه آموزش داد. حتی در انجام دادن فعالیت‌ها نیز شباهت دارند. آشنایی با جانوران یا گیاهان نیز در چندین پایه مانند هم هستند.

در درس ریاضی به مفهوم حجم و گنجایش برمی‌خوریم که اتفاقاً در درس علوم تجربی هم همان مفهوم تکرار می‌شود. به همین دلیل، می‌توانیم در یک جلسه‌ی آموزشی کلاس چند پایه، هم‌زمان مجموعه‌ای از محتواها در چند ماده‌ی درسی را آموزش دهیم. ■

برنامه‌ی تلفیقی درهم و برهم کردن محتوای درسی نیست، بلکه هدف از تلفیق و حاصل آن، درهم تنیدن موضوعات متفاوت درسی است که از نظر اهداف به هم ارتباط دارند. در این روش، برای درک یک مفهوم، از چند ماده‌ی درسی که ارتباط خوبی با موضوع دارند، کمک گرفته می‌شود

تقویت مهارت‌های فرآیندی از قبیل تحلیل کردن، تفکر انتقادی، ارتباط برقرار کردن، استدلال کردن، نوشتن و سؤال کردن است. قصد بر آن است که دانش‌آموزان در جهت فراگیری مهارت‌های تفکر و راهبردهای کلی همراه با کاربرد وسیع آن‌ها در موضوعات درسی، توانمند شوند. بنابراین، در چند ماده‌ی درسی، به‌وسیله‌ی مهارت‌های تفکر با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند.

ب) تلفیق محتوای محور

در تلفیق محتوای محور قصد بر این است که بین چند ماده‌ی درسی (برای مثال زبان آموزی، علوم تجربی، ریاضی و هنر) یا همان حوزه‌ی محتوایی پیوند برقرار شود. تلفیق محتوای محور به شکستن مرز محتوایی بین درس‌ها تأکید دارد. در این روش، ارتباط برقرار کردن بین محتوای چند ماده‌ی درسی اصل بسیار مهمی است.

تلفیق محتوای محور به شکل‌های متفاوت صورت می‌گیرد. به نظر می‌رسد در چند پایه یک شکل از آن‌ها، یعنی تلفیق بین‌رشته‌ای، به‌خوبی صورت می‌گیرد و با فراوانی زیادی قابل استفاده است.

تلفیق بین‌رشته‌ای یعنی که تا جایی که شرایط محتوایی ایجاب می‌کند، بین چند ماده‌ی درسی پیوند زده شود تا در یک

برای درک یک مفهوم، از چند ماده‌ی درسی که ارتباط خوبی با موضوع دارند، کمک گرفته می‌شود.

تلفیق هدف خاص و مشترک درس‌های مختلف را با طرح یک مسئله یا موضوع خاص محور قرار می‌دهد. لذا هم‌زمان همه‌ی پایه‌ها می‌توانند به یک مسئله و یک هدف آموزشی فکر کنند.

برنامه‌ی تلفیق بر آن است که فاصله‌ی بین مفاهیم موجود در مواد گوناگون درسی را کم و شبکه‌ای مفهومی بین آن‌ها ایجاد کند و بر این ارتباط بیفزاید. به‌طور مثال، ارتباط بین درس‌های ریاضی، علوم تجربی و هدیه‌های آسمان.

در تلفیق، به جای یادگیری یک ماده‌ی درسی مثل ریاضی در زمانی مجزا و مستقل، هم‌زمان از دیگر مواد درسی نیز استفاده می‌شود و آن‌ها با هم می‌آمیزند. محتوا به‌صورت ترکیبی از دو یا چند ماده‌ی درسی درمی‌آید و در یک جلسه‌ی آموزشی تدریس می‌شود.

رویکرد تلفیقی انواع و شکل‌هایی دارد که برای سهولت کار و آشنایی بهتر معلمان چندپایه، آن را در دو شاخه‌ی کلی قرار می‌دهیم.

انواع تلفیق به‌طور کلی عبارت‌اند از:

الف) تلفیق مهارت محور

در این نوع از تلفیق، هدف از آموزش

تلفیق محتوا در درس‌های چندین پایه در کلاس

این کار موجب بالا بردن سطح آموزش می‌شود و درمان‌کننده کمیبود وقت آموزشی در کلاس چندپایه است. از سوی دیگر، تجربه‌های یادگیری دانش‌آموزان را از پراکندگی خارج می‌کند. زیرا برای اینکه یادگیری اتفاق بیفتد، به تجربه کردن نیازمندیم و در زمان آموزش یک مفهوم، بین دانش‌آموزان پایه‌های گوناگون کاملاً ارتباط برقرار می‌شود.

بیشتر اوقات در یک جلسه‌ی آموزشی دانش‌آموزان پایه‌های گوناگون با هم ارتباط درسی ندارند، بلکه شرایطی وجود دارد که فقط در یک جا جمع شده‌اند. این موضوع یک ضعف تلقی و باعث می‌شود از توانمندی موجود در کلاس، چه از نظر

سطح علمی و چه سنی استفاده‌ی نشود. در حال حاضر، در بیشتر وقت‌ها تدریس یک ماده‌ی درسی در هر پایه مستقل از دیگر پایه‌های کلاس انجام می‌پذیرد، زیرا عده‌ای از معلمان فکر می‌کنند هر جلسه‌ی آموزشی در جدول ساعات درسی به یک ماده‌ی درسی در یک پایه اختصاص دارد. تلفیق این شرایط را با توجه به نیاز کلاس تغییر می‌دهد و چندین پایه را هم‌زمان به فعالیت آموزشی مشارکتی وامی‌دارد. در کلاس چندپایه می‌توان به چند صورت از تلفیق استفاده کرد:

الف) تلفیق درس‌های یکی از پایه‌ها
ب) تلفیق درس‌های چندین پایه با هم
تهیه و طراحی فعالیت‌های آموزشی تلفیقی در آغاز کار دشوار به نظر می‌آید و به زمانی طولانی و تمرکز کافی نیاز

دارد، زیرا برای اجرای عملی طرح، برنامه باید دقیق باشد و اهداف را در پایه‌ها مورد توجه قرار دهد. اجرای آن در شروع کار وقت زیادی می‌طلبد، اما معلم نباید ناراحت باشد یا فکر کند وقت را از دست داده است، زیرا با رویکرد تلفیقی، در یک جلسه از وقت کلاس، فعالیت چند جلسه در یک یا چندپایه را انجام داده است. ■

منابع

۱. میرشفیعی، سید داود (۱۳۹۵). یک موقعیت خاص به نام چند پایه. انتشارات مدرسه. تهران
۲. ملکی، حسن (۱۳۸۲). رویکرد تلفیقی به برنامه‌ی درسی. سرلک.
۳. دیمه‌ور، محمد (۱۳۹۵). نوسازی و بهسازی یادگیری در کلاس‌های چندپایه به روش تدریس با رویکرد تلفیق ۱=۶. منادی تربیت. تهران.
۴. حاجی اسحاق، سهیلا (۱۳۹۳). مدارس تک‌اناقی. کورش. تهران.

معرفی کتاب

اصغر ندیری

مشکلات یادگیری (آنچه معلمان باید بدانند)

مشکلات یادگیری در مدرسه چیست و آموزگاران در برخورد با نیازهای دانش‌آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری چه حسی دارند؟ مشکلات یادگیری معمولاً به موانعی تعبیر می‌شوند که دسترسی و شرکت در کلاس و نتایج برنامه‌ی درسی را محدود می‌کنند. البته این اصطلاح کلی است و غالباً بی‌دقت به کار می‌رود. باید گفت، این اصطلاح برای دانش‌آموزانی به کار می‌رود که مشکلات یادگیری دارند، اما هیچ‌گونه آسیب ذهنی، حسی یا فیزیکی ندارند. مشکلات یادگیری حتی می‌تواند از عوامل بیرونی مانند شرایط نامناسب فرهنگی - اجتماعی، حمایت نشدن از سوی خانه و وجود برنامه‌ی درسی نامناسب در سال‌های آغازین هم ناشی شود.

آزمون دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری

یادگیری روحانی برای دانش‌آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری مسئله‌ساز است. برای تدریس روحانی لازم است روش‌های مؤثر و شناخته‌شده‌ای استفاده شوند. همچنین، آموزش ناکافی یا نامناسب، سرعت بیش از حد در ارائه‌ی مطالب و نبود مثال‌های ملموس در زندگی واقعی و یا درک نکردن اصطلاحات ریاضی، از دلایل افزایش این مشکل هستند. به نظر می‌رسد، کارآمدترین معلمان در آموزش ریاضی آن‌هایی هستند که آموزش منظم و راهبردی حل مسئله و درک ذاتی از موضوع را پیش می‌برند. یکی از مشخصه‌های رایج همه‌ی راهبردهای حمایتی مؤثر در این زمینه آن است که راهبردها، زمان درگیری تحصیلی دانش‌آموزان و تمرین‌های فوق برنامه را افزایش دهیم. این امر به خودکارآمدی آن‌ها خواهد انجامید. کتاب «مشکلات یادگیری»، در شش فصل، دیدگاه‌های رایج درباره‌ی مشکلات یادگیری، پیامدهای مؤثر این مشکلات، مداخله و شناسایی یادگیری و انطباق و حمایت دانش‌آموز مبتلا به این مشکلات را بررسی می‌کند.

مترجم: حبیب امانی، فهیمه آراین

مؤلف: پیتر وست‌وود

ناشر: آوای نور، ۱۳۹۴

تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۶۷۳۵۵